

dr hab. inż. arch. Michał Stangel
Katedra Urbanistyki i Planowania Przestrzennego
Wydział Architektury Politechniki Śląskiej
ul. Akademicka 7
44-100 Gliwice

Gliwice, dn. 29.06.2023 r.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

**Cyfrowe metody wspomaganie analiz struktury przestrzennej miast na przykładzie
Warszawy**

Autor: mgr inż. Anna Małgorzata Jachimowicz

Promotor: prof. dr hab. inż. arch. Krystyna Solarek

Promotor pomocniczy: dr hab. inż. arch. Karolina Tulkowska-Słyk, prof. Uczelni

Dyscyplina naukowa: Architektura i Urbanistyka

1. Podstawa opracowania recenzji

Recenzja została sporządzona na podstawie zlecenia Zastępcy Przewodniczącej Rady Dyscypliny Naukowej Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej, prof. dr hab. inż. arch. Hanny Michalak z dnia 26 maja 2023 r. Przy jej opracowaniu kierowano się także opisem wymogów jakie spełniać winna rozprawa doktorska, zawartymi w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003r (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.) oraz przepisami zawartymi w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 stycznia 2004 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskim i habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora

2. Forma i struktura pracy

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska pani mgr inż. arch. Anny Małgorzaty Jachimowicz składa się z tekstu w formacie A4 o objętości 252 stron oraz dziewięciu osobnych załączników graficznych.

Tytuł pracy jest adekwatny do jej zawartości.

Praca skomponowana jest w sposób poprawny, ale w mojej ocenie niepotrzebnie skomplikowany. Dwie części pracy podzielone są każda na 4 rozdziały; z osobną numeracją; dodatkowo w spisie treści można mieć wrażenie, że Rozdziały nie mają nazwy; pojawia się natomiast dodatkowa partia tekstu, na str. 70 - nie będąca rozdziałem - wprowadzenie do podczęści-części (?) - które nie ma odpowiednika w innych częściach. Myślę że lepiej byłoby zastosować po prostu ciągłą numerację poszczególnych rozdziałów; i ewentualnie podzielić dodatkowo w spisie treści tekst na części. Nazwa rozdziału 4 jest niekonsekwentna w

stosunku do rozdziałów 2 i 3; ponadto może lepiej byłoby, gdyby rozdziały 2, 3, 4, przedstawiające wcześniejsze dokonania autorki związane z tematem badań, byłyby jednym rozdziałem z trzema podrozdziałami... (być może Autorka sama się nieco w tej skomplikowanej strukturze zgubiła, bo na str. 19 pisze, że praca *zbudowana jest z sześciu rozdziałów poprzedzonych wstępem*; podczas gdy rozdziałów jest 8).

Po głębszym zaznajomieniu się z pracą widać jednak, że poszczególne partie tekstu są tematycznie związane z poszczególnymi podejmowanymi problemami, a przyjęta struktura pracy, choć wydaje się nie do końca konsekwentna i logiczna, to odpowiada swoją treścią określonej w założeniach problematyce. Wywód prowadzony jest w sposób spójny i metodyczny. Bogate wyposażenie pracy w odnośniki literaturowe pozwala na odesłanie zainteresowanego czytelnika do szerszej literatury przedmiotu.

W części podsumowującej przedstawiono wnioski końcowe, dowodząc zrealizowania założonych na wstępie celów. Autorka uczyniła to w sposób wyczerpujący. Rozprawa odpowiada przyjętemu tematowi i spełnia cechy rozprawy doktorskiej.

Uzupełnieniem pracy jest bibliografia licząca 267 pozycji, spis ilustracji i spis tabel.

3. Temat, cel, hipotezy i metoda pracy

Tematem pracy jest przedstawienie możliwości narzędzi GIS w zakresie analiz struktury przestrzennej miast. Badania obejmują charakterystykę zagadnienia w ujęciu teoretycznym, przedstawienie własnych doświadczeń z wcześniej podejmowanych badań, zasadnicze badania wykonane na potrzeby pracy doktorskiej oraz sformułowanie wniosków końcowych. Podejmowana tematyka jest aktualna i bardzo istotna wobec wyzwań rozwojowych miast oraz wobec roli urbanistyki, jaką powinno być zapewnienie optymalnych warunków do życia ludzi, z racjonalnym wykorzystaniem dostępnych zasobów - w tym przestrzeni miejskiej.

Punktem wyjścia rozważań jest uzasadnienie podjęcia tematu, przedstawienie celu i pytań badawczych pracy, sformułowanie hipotez oraz przedstawienie zastosowanych metod badawczych. Autorka prawidłowo formułuje trzy hipotezy:

1) *Stale zmieniająca się sytuacja przestrzenna miast powoduje potrzebę wykonywania coraz liczniejszych analiz urbanistycznych.*

2) *Zastosowanie cyfrowych metod wspomaganie analiz struktury miast umożliwić może bardziej świadome podejmowanie decyzji dotyczących ich rozwoju przestrzennego.*

3) *Wykorzystanie systemów informacji przestrzennych pozwala na stworzenie narzędzi umożliwiających przeprowadzanie analiz przestrzennych opartych na automatyzacji i parametryzacji oraz możliwość ich wielokrotnego użycia.*

We wstępie omówiono także strukturę pracy, zakres terytorialny i czasowy badań oraz przedstawiono definicje najważniejszych pojęć i skrótów.

Zastosowane metody i techniki badawcze to: W części teoretyczno-analitycznej pracy: *analiza wybranej literatury oraz metody opisowe*; a w części eksperymentalnej: *analiza*

literatury oraz źródeł kartograficznych; analiza matematycznych – ilościowych wskaźników urbanistycznych z wykorzystaniem podstawowych narzędzi geoprzetwarzania; analiza korelacji między wartościami wskaźników urbanistycznych, typologią zabudowy a przynależnością tej typologii do jednej ze stref Transectu; opracowanie autorskiego komputerowego narzędzia wspomagającego analizy struktury przestrzennej miast; test narzędzia poprzez jego zastosowanie do analizy wybranego fragmentu miasta Warszawy; oraz wizualizacje otrzymanych wyników różnymi technikami kartograficznymi. Zastosowane metody są prawidłowe i adekwatne do podejmowanej problematyki. Wysoko należy ocenić zwłaszcza samodzielnie przeprowadzane eksperymenty.

Na koniec Autorka przechodzi do wartościowych i dobrze sformułowanych wniosków, dowodząc słuszności sformułowanych hipotez. Autorskie ujęcie podejmowanych zagadnień stanowi niewątpliwie o wartości naukowej pracy.

4. Ocena naukowa oraz uwagi merytoryczne do zawartości pracy

Cyfrowe narzędzia i metody analiz danych, w tym dotyczących struktury przestrzennej miast, stanowią niewątpliwie nowe, ważne możliwości dla urbanistyki i planowania przestrzennego. Zagadnienia te nie są w Polsce w wystarczającym stopniu ujmowane w procesie planowania i projektowania urbanistycznego, choć wydaje się, że ostatnio zaczynają być szerzej uwzględniane. Podejmowane badania, integrujące dyscypliny urbanistyki i przetwarzania danych przestrzennych (GIS) są niewątpliwie ważne i aktualne. Podjęty temat został dobrze przełożony na cele i hipotezy pracy, przyjęte metody badawcze odpowiadają w pełni charakterowi badań, a zakres merytoryczny i poziom naukowy pracy jest w pełni zgodny z wymogami stawianymi przed rozprawami doktorskimi. Wysoko należy ocenić zarówno badania mające na celu syntezę i przegląd aktualnej wiedzy, jak i przede wszystkim badania osobiście przeprowadzone przez autorkę.

Wartościowy i ciekawy jest solidnie opracowany w rozdziale 1 przegląd zagadnień stanowiących kontekst teoretyczny pracy. Omówiono przekrojowo badania naukowe struktury przestrzennej miast; opisano metodę przekroju urbanistycznego - Rural-to-Urban Transect – wraz z przykładami zastosowania jej w Polsce w pracy pracowni Mycielski Architecture & Urbanism. Zasygnalizowano ciekawy i nieco mniej znany wątek wyznaczania stref morfologicznych i amorficznych miasta; co jak się później okaże, będzie bardzo przydatne przy badaniu przestrzeni Warszawy. Przedstawiono następnie cyfrowe metody wspomaganie analiz urbanistycznych: narzędzia CAD i BIM, systemy GIS wraz z programowaniem wizualnym oraz uczenie maszynowe i sieci neuronowe (szkoda, że idąc dalej nie omówiono szerzej perspektyw związanych z upowszechnianiem się algorytmów sztucznej inteligencji). Część ta stanowi ciekawe kompendium możliwości wspomaganie analiz urbanistycznych metodami cyfrowymi systemami GIS.

W rozdziałach 2,3,4 stanowiących wg autorki kontekst analityczny pracy przedstawiono trzy autorskie, praktyczne zastosowania GIS w pracach dotyczących analizy struktury

miejskiej. Baza danych przestrzennych w analizie pokrycia miasta MPZP jest ciekawa zarówno jako narzędzie GIS, jak i odnośnie uzyskanych wyników - w tym nieco szokujących długości czasu opracowania MPZP. W części tej wkradła się pewna nieścisłość, gdyż autorka pisze, że *schemat czwarty (Rys. 34) to przedstawienie rozmieszczenia przestrzennego działań o bardziej lokalnej skali, czyli obszary wyróżnione w Projekcie Centra Lokalne, obszary, dla których organizowane były warsztaty urbanistyczne oraz obszary, dla których zostały przeprowadzone konkursy urbanistyczne i urbanistyczno-architektoniczne*; natomiast na rys. 34 pokazano tylko konkursy i centra lokalne, bez informacji o warsztatach. Może warto byłoby uwzględnić tu też inne działania partycypacyjne związane z opracowywaniem mpzp, a mnie tylko te związane z centrami lokalnymi.

Autorski model Analizy chłonności terenu jest niewątpliwie interesujący; jednak w redakcji pozostały pewne pozostałości artykułu - zarówno w sformułowaniach (*jak te omawiane w artykule*) jak i w treści, która dotyczy podstaw GIS, czytelnikowi rozprawy znanych już dobrze z wcześniejszych stron dysertacji (np. na str. 99: *Oprogramowanie GIS umożliwia nie tylko zbieranie, gromadzenie i analizowanie danych, ale również wyświetlanie ich w przyjazny dla użytkownika sposób, np. w postaci map i schematów graficznych*).

Kolejny przykład autorskiej mapy interaktywnej wieku warszawskich budynków jest bardzo ciekawy i niewątpliwie świadczy po raz kolejny o bogatym doświadczeniu autorki w temacie, ale wstęp do tego rozdziału wydaje się nieco chaotyczny i nieaktualny. Wszak *mapy interaktywne związane z tematyką urbanistyki, rozwoju miast i zarządzania miastami* stosowane są już nie tylko, jak pisze Autorka, w *USA i Kanadzie, a ostatnio również w krajach Europy Zachodniej*, ale i w Polsce; przykładem choćby polska mapa koron drzew, narzędzie Miasto 15-minutowe GZM - https://infogzm.metropoliagzm.pl/mapy/miasto_15-minutowe.html - i wiele innych...

Autorka w swoich badaniach oparła się zarówno na badaniach literaturowych jak i przede wszystkim na samodzielnie przeprowadzonych eksperymentach i samodzielnie formułowanych wnioskach. Wysoko pod względem naukowym należy ocenić zasadniczą, najbardziej wartościową część autorskich badań, przedstawionych w części eksperymentalnej. Przedstawiono tu prace nad autorskim narzędziem do opracowania *Rural-to-urban Transect* dla Warszawy. W rozdziale pierwszym przedstawiono wybór zakresu przestrzennego badań z uzasadnieniem na podstawie uwarunkowań przestrzennych, planistycznych i historycznych.

Dalej przedstawiono identyfikację, ocenę i opis wskaźników urbanistycznych, a następnie badania ich korelacji z typologią zabudowy i odpowiedniej strefy transectowej. W kontekście przypomnianych na str. 155 wskaźników usystematyzowanych przez prof. Ziobrowskiego, późniejszy wybór (str. 158-159) wskaźników dotyczących wyłącznie zabudowy budzi pewien niedosyt... Wszak wartością *Transectu* jest ujęcie wieloaspektowe, w tym kształtowania aktywnych pierzei usługowych czy geometrii przestrzeni między budynkami... Jakże ciekawe byłoby ujęcie w takim narzędziu do analizy przestrzeni cytowanych wskaźników - takich jak: *minimalna szerokość terenu zaliczanego do SPO*,

wskazniki równomierności rozmieszczenia terenów otwartych, czy minimalna powierzchnia terenów zieleni przypadająca na mieszkańca - które pozwoliłyby cyfrowo ująć nie tylko ilość powierzchni biologicznie czynnej, ale jej potencjalną użyteczność... (Ale to oczywiście temat na inny doktorat, i nie może to być zarzut do dysertacji...).

Rozdział trzeci zawiera omówienie zastosowania autorskiego narzędzia GIS do opisu struktury przestrzennej miasta na bazie metody *Rural-to-urban Transect*. Szczegółowo przedstawiono proces tworzenia autorskiego narzędzia, w tym wyniki działania cząstkowych modułów. W efekcie przeprowadzonego eksperymentu, w rozdziale czwartym zaprezentowano wizualizację wynikowej mapy, przedstawiającej strukturę przestrzenną fragmentu Warszawy oraz wynikowy przekrój urbanistyczny.

Autorka udostępniła interaktywną wersję wynikowej mapy na stronie ArcGIS Online i moja refleksja po krótkiej interakcji (wg klasyfikacji na str. 107 był to chyba *niski poziom interaktywności*) jest taka, że narzędzie to choć niewątpliwie obiecujące, jest jednak teraz zbyt uproszczone; wymagałoby z jednej strony bardziej kompleksowego ujęcia morfologii przestrzeni miejskiej, a nie tylko budynków... Z drugiej strony może też jednak agregacji wyników dla większych obszarów, tak, by ziarnistość wynikowej mapy bardziej przypominała te znane z opracowań, gdzie *Transect* jest faktycznie stosowany do opisu i do kształtowania przestrzeni miasta... (podobnie jak wyżej, jest to uwaga polemiczna nie umniejszająca wartości pracy, wykonanej zgodnie z autorskimi założeniami i z możliwościami jednej osoby wykonującej doktorat).

Drobna uwaga techniczna: wyjaśnienia wymagałaby pewna niekonsekwencja w rysunkach (załącznikach) 8 i 9, gdzie na rys. przedstawiono po dwie strefy specjalne SD_T i SD_P; a na rysunku 9 są one połączone.

Niezależnie od uwag polemicznych, opis wyników badań przedstawionych w części eksperymentalnej pozwala na stwierdzenie iż Autorka bardzo dobrze porusza się w omawianej problematyce, zdając sobie sprawę ze złożoności zagadnienia. We wnioskach końcowych Autorka podsumowuje przeprowadzone badania i wykazuje pozytywną weryfikację trzech przyjętych hipotez. Przedstawiono też praktyczne możliwości dalszego wykorzystania przeprowadzonych i opisanych badań, sygnalizując m.in. ich wykorzystanie do badań morfologii obszarów wokół uczelni wyższych w Warszawie. Ponieważ temat wydaje się bardzo obiecujący i rozwojowy, na podczas obrony warto byłoby poznać zdanie Autorki o dalszych perspektywach zastosowania proponowanego narzędzia, np. w kontekście wyłożonego niedawno, nowego Studium uikzp Warszawy (co Autorka sygnalizuje na str. 209); czy w kontekście perspektywy reformy planowania przestrzennego w Polsce...

Reasumując, pracę oceniam wysoko pod względem naukowym. Praca podejmuje ważne i aktualne zagadnienia; jest opracowana na wysokim poziomie merytorycznym. Napisana jest konsekwentnie, logicznie, w sposób spójny z przyjętymi założeniami i generalnie prezentuje wysoki poziom merytoryczny. Ujęcie tematu świadczy o dobrej znajomości zagadnień prezentowanych przez autorkę oraz szerokiej wiedzy w przedmiotowej dziedzinie.

Jednocześnie praca bazuje na współczesnej, aktualnej literaturze przedmiotu, co pozwoliło na przedstawienie omawianych problemów w kontekście najnowszego stanu wiedzy i dobrych praktyk. Cennym uzupełnieniem treści pracy jest też bogaty materiał ilustracyjny, który pozwala na lepsze zrozumienie treści.

5. Uwagi redakcyjne

Praca została dobrze przygotowana pod względem edytorskim. Nie budzi zastrzeżeń warsztat naukowy pracy – Autorka dobrze posługuje się odniesieniami literaturowymi i bibliografią. Praca jest napisana dobrym językiem, właściwym dla jej charakteru, dzięki czemu czyta się ją z zainteresowaniem.

Czasami zdarzają się niekonsekwencje językowe, które wydają się m.in. wynikać z preredagowywania autorskich artykułów na potrzeby pracy.

Sporadycznie pojawiające się literówki nie wpływają na generalnie wysoki poziom opracowania.

Wykorzystywana terminologia w odniesieniu do zagadnień architektoniczno-urbanistycznych oraz związanych z GIS i innych nie budzi wątpliwości.

Nieco myląca jest struktura rozdziałów pokazana w spisie treści, jak opisano w pkt 2 recenzji.

6. Wnioski końcowe

Recenzowana rozprawa doktorska pani mgr inż. arch. Anny Małgorzaty Jachimowicz pt. *Cyfrowe metody wspomagania analiz struktury przestrzennej miast na przykładzie Warszawy* jest zgodna z ustawowymi standardami dla pracy doktorskiej w naukach inżyniersko-technicznych, dyscyplinie naukowej architektura i urbanistyka i spełnia kryteria stawiane przed rozprawami doktorskimi. Praca prezentuje wysoki poziom naukowy. W szczególności na podkreślenie zasługuje nowatorskość w polskich realiach opisywanego tematu, dogłębna charakterystyka zagadnienia, oraz samodzielnie formułowane metody badawcze i samodzielnie prowadzone eksperymenty.

Przeprowadzając swój wywód Autorka rozprawy wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną jak i ukazała naukowy oraz aplikacyjny charakter swoich badań. Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska spełnia wymogi zgodnie z Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

Niniejszym stawiam wniosek o przyjęcie recenzowanej pracy jako rozprawy doktorskiej oraz dopuszczenie jej do publicznej obrony przed Radą Dyscypliny Naukowej Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej.

